

UNIUNEA EUROPEANĂ

GUVERNUL ROMÂNIEI
MINISTERUL MUNCII, FAMILIEI
ȘI PROTECȚIEI SOCIALE
AMFOSURU

Fondul Social European
POSDRU 2007-2013

Instrumente Structurale
2007-2013

MINISTERUL
EDUCAȚIEI,
CERCETĂRII
ȘI SPORTULUI

AGENȚIA ROMÂNĂ
DE ASIGURARE A
CALITĂȚII ÎN
ÎNVĂȚĂMÂNTUL SUPERIOR

Quality Assurance Review for Higher Education

Predarea metodologiei cercetării în știința politică: câteva lecții desprinse din experiența unui Masterat francofon în co-tutelă

Sergiu Mișcoiu

Quality Assurance Review, Vol. 3, Nr. 2, Septembrie 2011, p. 162 – 169

Publicat de: Consiliul Agenției Române de Asigurare a Calității în Învățământul Superior - ARACIS

Locul publicării: București, România

Tipul publicației: tipărit, online

Quality Assurance Review este editată în cadrul proiectului „Asigurarea calității în învățământul superior din România în context european. Dezvoltarea managementului calității academice la nivel de sistem și instituțional”, Contract POSDRU/2/1.2/S/1, cod proiect 3933.

Pentru a reproduce un text din revistă este necesar acordul scris al colegiului de redacție al revistei Quality Assurance Review.

Răspunderea pentru textele scrise aparține autorilor.

Conținutul acestui material nu reprezintă în mod obligatoriu poziția oficială a Uniunii Europene sau a Guvernului României.

FONDUL SOCIAL EUROPEAN

Investește în
OAMENI

Predarea metodologiei cercetării în știința politică: câteva lecții desprinse din experiența unui Masterat francofon în co-tutelă

Sergiu Mișcoiu

Universitatea Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca
miscoiu@yahoo.com

Rezumat: *Predarea metodologiei cercetării necesită o serie de cunoștințe și abilități speciale, precum și o experiență vastă în construirea, utilizarea și aplicarea instrumentelor metodologice. Atunci când grupul de studenți este multicultural și interdisciplinar, iar procesele de comunicare și de evaluare se desfășoară într-o limbă străină, sarcina - dascălului devine și mai dificilă. Această prezentare se va axa pe experiența specifică pe care am dobândit-o predând cursul de metodologie studenților Masteratului internațional francofon în co-tutelă Studii Politice Europene Comparate și pe învățămintele mai generale pe care le putem extrage din această experiență.*

Cuvinte-cheie: *metodologie, știința politică, predare, master, internațional*

Abstract: *Teaching Research Methodology requires a series of special knowledge and skills, combined with a vast experience in designing, using and applying methodological tools. When student group's profile is multicultural and interdisciplinary and when the whole communication and evaluation processes take place in a foreign language, the task of the academic staff becomes even more difficult. This presentation will concentrate on the specific experience I acquired while teaching research methodology for the francophone MA joint programme Etudes Politiques Européennes Comparées and on the more general lessons and conclusion that may be drawn from this experience.*

Key-words: *Methodology, Political Science, Teaching, Master, International*

Introducere

Predarea metodologiei cercetării necesită cunoștințe și abilități speciale, precum și o experiență vastă în construirea, utilizarea și aplicarea instrumentelor metodologice. Sarcina devine mai dificilă atunci când grupul de studenți are un profil multicultural și pluridisciplinar, iar procesele de comunicare nu se desfășoară în limba maternă a studenților și cadrelor didactice.

Această contribuție are scopul de a pune în valoare experiența pe care am dobândit-o în predarea metodologiei cercetării pentru studenții unei filiere francofone în științe politice și de a analiza lecțiile mai generale care pot fi învățate din această experiență. Pentru a face acest lucru, ne vom concentra, pentru început, asupra statutului predării metodologice în domeniul științelor sociale și asupra dezbaterilor din jurul acestui statut. Departea de a fi o polemică academică aridă, controversa cu privire la natura, locul și oportunitatea predării metodelor și tehnicilor de cercetare scoate în evidență multitudinea de opțiuni instituționale privind dezvoltarea acestui tip de curs în programa universitară și raporturile dintre aceste opțiuni și viziunea asupra relațiilor dintre cadrele didactice și beneficiarii serviciilor educaționale, respectiv studenții. În al doilea rând, ne vom concentra asupra problemelor organizatorice și sociologice legate de predarea metodologică destinată studenților din filierele interdisciplinare și multiculturale, punând în evidență complexitatea situațională la care profesorii trebuie să răspundă în mod pertinent. În cele din urmă, studiul nostru va include o exemplificare a tuturor acestor constrângeri și oportunități, prin care sperăm să demonstrăm că presupusele dezavantaje ale acestui tip de filieră pot fi transformate în avantaje. Pentru a evidenția această posibilă transformare, vom lua ca exemplu Masterul internațional francofon de Studii Politice Europene Comparate.

Predarea metodologică în știința politică – un statut încă incert

În timp ce dezbaterile privind epistemologia în cadrul rețelei complexe pe care o numim generic „științe sociale“ au continuat să se amplifice după a doua jumătate a secolului al XIX-lea, reflexia privind modalitățile de transmitere a cunoștințelor metodologice în acest domeniu și în special în disciplina științelor politice este mult mai recentă. După cum au demonstrat foarte bine unele studii, inclusiv teza lui Christopher Michaut,¹ primele analize de anvergură apar în Statele Unite și pe scară mai largă în lumea academică anglo-saxonă, în anii 1970. Este vorba despre eforturile lui Judith Preissle de la Universitatea din Georgia, care inaugurează în 1976 seria de cursuri privind metodele calitative pentru doctoranzii la științe sociale și care va publica mai târziu o serie de lucrări care au conturat reperele abordărilor posibile în domeniul predării metodologice.² „Contaminarea“ apare doar în anii 1990 în Franța și la începutul anilor 2000 în Europa Centrală și de Est și în spațiul ex-sovietic, însă amploarea interesului comunității științifice a rămas relativ redusă.³

Primele teoretizări ale predării metodologice aduc și primele controverse. Dezbateră dintre susținătorii diferitelor metode de cercetare s-a confundat parțial cu cea referitoare la cele mai bune metode și tehnici utilizabile în învățământul din cadrul cercetării. Astfel, după cum observă Anthony Giddens⁴, modelul pozitivist, impus de științele exacte și importat în mare parte în științele sociale după prima jumătate a secolului al XX-lea, a rămas majoritar deși acesta s-a confruntat, după anii 1970, cu atacurile „abordărilor alternative“, conform cărora specificitatea științelor umaniste nu permite deținerea aceluiași principii de plecare și în cercetare (în special, certitudinea existenței unui adevăr absolut și a capacității noastre de a-l descoperi, ideea preconcepută a obiectivității științifice a cercetătorilor, relevanța legilor dure ale determinismului cauzal, încrederea în unitatea monolitică a științei, capacitatea de a aplica metode inductive similare cu metodele științelor exacte etc.).

La problema mai restrânsă a metodologiei, această dezbateră s-a transformat într-o ruptură între adepții tehnicilor cantitative (în mod tradițional pozitivist) și susținătorii metodelor calitative (interpretative și post-pozitivist). Primele se bazează pe studiul statistic al unor eșantioane mari de date, care ar permite formularea de ipoteze, verificarea lor în raport cu datele colectate și astfel analizate și generalizarea inductivă a concluziilor sub formă de enunțuri cu valoare teoretică.⁵ Din contra, metodele calitative favorizează studiul *in profunzime* al eșantioanelor de mici dimensiuni prin analize secvențiale, etnografice sau discursive, interviurile și focus-grupurile din care cercetătorii ar putea extrage concluzii pentru a formula enunțuri teoretice.⁶

Astfel, nu este deloc surprinzător faptul că opțiunea unui profesor cu privire la modul de predare a metodelor de cercetare este strâns dependentă de propria sa viziune metodologică. În timp ce o parte relativ redusă a cercetătorilor optează sistematic pentru o combinație de metode calitative și cantitative în cursul lor de metodologie, majoritatea oamenilor de știință își asumă în mod deliberat abordarea aproape exclusivă fie a tehnicilor calitative, fie a celor cantitative.⁷ Mai mult, studii bine documentate subliniază gradul înalt de corespondență dintre apartenența profesorilor la o anumită școală metodologică și reproducerea mono-metodică a tehnicilor dobândite de studenți și cercetători formați de către cadrul didactic respectiv.⁸

¹ Michaut, C., „L'influence du contexte universitaire sur la réussite des étudiants“, Teză de doctorat, Dijon, Université de Bourgogne, 2000.

² V. în special Preissle, J., „Ethnography and Qualitative Design in Educational Research“, New York, Academic Press, 1984.

³ Pentru a evalua începuturile dar și starea actuală a dezbaterii privind predarea metodelor de cercetare științifică în Franța, v. Annot, E., Fave-Bonnet, M.-F., „Pratiques pédagogiques dans l'enseignement supérieur : enseigner, apprendre, évaluer“, Paris, L'Harmattan, 2004.

⁴ Giddens, A., *Sociology*, London, Polity Press, 1997.

⁵ Roberts, A., „A Principled Complementarity of Method: In Defence of Methodological Eclecticism and the Quantitative-Qualitative Debate“, *The Qualitative Report*, 7(3), 2002.

⁶ Wainwright, D., „Can Sociological Research be Qualitative, Critical and Valid?“, *The Qualitative Report*, 3(2), 1997.

⁷ Tashakkori, A., Teddlie, C., „Issues and Dilemmas in Teaching Research Methods Courses in Social and Behavioural Sciences: US Perspective“, *International Journal of Social Research Methodology*, 6(1), 2003, pp. 61–77.

⁸ Laudan, L., „Beyond Positivism and Relativism. Theory, Method, and Evidence“, New York, Westview Press, 1996.

Principalul dezavantaj este lipsa evidentă a oricărei abordări care se bazează pe o viziune mono-metodică. Potrivit lui Jürgen Habermas⁹ și, mai recent, lui Claire Wagner și Chinedu Okeke¹⁰, efortul de a explica fenomenele sociale folosind o singură abordare metodologică impusă ca fiind „cea mai bună“, „cea mai pertinentă“ sau chiar „singura posibilă“ are întotdeauna ca rezultat o interpretare specială a fenomenelor respective și, prin urmare, o reprezentare inevitabil parțială a acestora. Totuși, în ciuda recunoașterii tot mai răspândite a acestei probleme, zidul care separă cele „două lumi“ ale predării metodologice a rămas aproape intact.

Aceste constatări sunt chiar mai severe dacă am menționa locul predării metodologice în științele politice. Alimentându-se cu tradiții disciplinare diferite, științele politice au fost printre ultimele care au fost dotate cu un aparat metodologic propriu, care nu este deloc lipsit de contestații puternice. Cea mai recentă este fără îndoială și cea mai structurată. Este vorba despre mișcarea auto-intitulată „Perestroika“, al cărei purtător de cuvânt este politologul american Gregory Kasza. Lansată la începutul anilor 2000, „Perestroika“ a lovit prin virulența sa în formularea de diagnoze, prin radicalismul său în schițarea soluțiilor propuse dar și prin amploarea și impactul său. Conform adepților acestei platforme, științele politice, în general și științele politice americane, în special, sunt supuse unui control cvasi-autoritar din partea asociațiilor profesionale adevrate ale metodelor exclusiv cantitative importate din științele exacte (în special Asociația Americană de Științe Politice / APSA prin Revista Americană de Științe Politice / APSR). Autonomia științei politice ar fi astfel „grav compromisă“ deoarece, mai mult decât atât, această dominare exclusivă a metodelor cantitative s-ar reflecta nu doar în modul de concepere a temelor de cercetare ci și în modul de elaborare a curriculumului universitar, de redactare a manualelor de metodologie și, mai general, de formare a cercetării.¹¹ Împotriva acestui *establishment*, „susținătorii perestroika“ propun un program în șapte puncte care includ revenirea la elementele de bază ale filosofiei politice, diversificarea abordărilor metodologice, deschiderea față de științele umaniste *soft* (precum literatura, lingvistica și studiile culturale) și adoptarea normativismului în cercetarea *mainstream*.¹² Dacă motivele eșecului cel puțin parțial al „Perestroika“ nu ne interesează aici,¹³ este util să observăm din nou absența unui consens minim în cadrul profesiei și, mai important, exacerbarea progresivă a controverselor dintre cele două viziuni metodologice majore, până la punctul de a avea prima schiță a portretului unei discipline cvasi-divizate.

Eterogenitatea disciplinară și culturală – mai mult o oportunitate decât o provocare?

După cum am văzut mai sus, spre deosebire de alte științe care aparțin mai mult sau mai puțin aceleiași arii disciplinare (precum psihologia sau antropologia), științele politice nu au găsit încă mijlocul potrivit pentru a-și crea un aparat metodologic care să fie recunoscut de către toți profesioniștii din domeniu și transmisibil studenților și tinerilor cercetători sub forma unei predări metodologice coerente. În aceste condiții, ne putem întreba care ar fi modelul de urmat de către un profesor care se confruntă cu provocarea de a oferi cursuri de metodologie cercetării unui grup de studenți la științe politice de ciclu III. La prima vedere, există condiții predeterminate în mod structural care dictează traiectoriile posibile de acțiune ale disciplinelor respective.

În primul rând, cadrul didactic ar trebui să adopte o poziție bine precizată, respectiv să decidă între predarea metodelor calitative sau a metodelor cantitative, subliniind în același timp opoziția

⁹ Habermas, J., „*Knowledge and Human Interests*”, Boston, Beacon Press, 1971.

¹⁰ Wagner, C., Okeke, C., „*Quantitative or Qualitative: Ontological and Epistemological Choices in Research Methods Curricula*”, Garner, M., Wagner, C., Kawulich, B. (eds.), *Teaching Research Methods in the Social Sciences*, Farnham, Ashgate, 2009, pp. 61-70.

¹¹ Kasza, G., „*‘Technicism’ Supplanting Disciplinarity among Political Scientists*”, *PS: Political Science & Politics*, 33, 2000, pp. 737-38.

¹² *Idem*, „*Perestroika: For an Ecumenical Science of Politics*”, *PS: Political Science & Politics*, 34, 2001, pp. 597-99.

¹³ Pentru o analiză a cauzelor eșecului acestei mișcări, v. S. Bennet, „*‘Perestroika’ Lost: Why the Latest ‘Reform’ Movement in Political Science Should Fail*”, *PS Online*, www.apsanet.org, pp. 117-179.

naturală care există între cele două și încurajându-și în același timp studenții să aleagă la rândul lor chiar la începutul programului de studii universitare (respectiv în primul semestru al primului an de Master). Într-adevăr, o astfel de opțiune ar exista doar în teorie, deoarece profesorul în cauză a făcut deja propria alegere metodologică la începutul carierei sale și, în mod logic, ar impune sau ar insufla această alegere studenților săi. În orice caz, profesorul ar trebui să aleagă o opțiune bine precizată, fără de care acesta ar fi vinovat de a-și fi proiectat studenții pe traiectoria foarte riscantă a indeterminării metodologice.

În al doilea rând, compoziția socio-culturală și disciplinară a grupului ar fi un factor-cheie care trebuie luat în considerare, după cum urmează: cu cât grupul este mai omogen din punct de vedere al experienței academice anterioare a studenților – și anume, cu cât studenții au avut parcursuri mai similare, în acest caz licențe în științe politice, relații internaționale sau alte discipline apropiate – cu atât cursul de metodologie este mai eficient și coerent. Această presupunere se bazează pe similitudinea minimă obligatorie a parcursurilor în domeniul științei politice, ceea ce ar genera un bagaj de cunoștințe comune, ar dezvolta un mod similar de abordare a temelor de cercetare și ar crea un limbaj disciplinar comun. În plus, caracterul omogen al grupului ar putea juca în favoarea transmiterii cunoștințelor metodologice mai ales dacă această omogenitate ar fi și culturală și socială: cu cât te adresezi mai mult unui public cu o cultură comună – care vorbește aceeași limbă, are aceleași obiceiuri, împărtășește aceleași valori – cu atât coeziunea este mai ridicată și, prin urmare, profesorul ar avea mai multe șanse de reușită în eforturile sale de transmitere a competențelor metodologice. Acesta ar fi, de exemplu, cazul lucrului în echipă, în care omogenitatea grupului ar putea juca foarte bine în favoarea eficacității muncii, deoarece studenții s-ar înțelege mai bine, ar colabora mai bine și ar avea aceleași așteptări unii de la ceilalți.

Doar că aceste două idei preconceptuate s-au dovedit eronate în practică. Iată ce vom încerca să demonstrăm în cele ce urmează, bazându-ne în același timp pe experiența dobândită prin furnizarea de cursuri de metodologia cercetării în științe sociale studenților la Masterul internațional francofon în co-tutelă „Studii Politice Europene Comparate“, o filieră înființată în anul 2000 pe care o vom prezenta pe scurt aici. Obiectivul acestei filiere este formarea unor buni profesioniști, dintr-o perspectivă multidisciplinară – științe politice, istorie, filosofie, economie, științe juridice – procese de metamorfoză a spațiilor publice europene, astfel încât studenții să-și poată urma carierele prin intermediul studiilor doctorale în domeniul relațiilor internaționale, al științelor politice, al filosofiei politice sau al istoriei contemporane, sau să ocupe posturi care necesită o astfel de pregătire (instituții europene, instituții ale Statului român, ONG-uri, companii franceze sau multinaționale). Convenția de co-tutelă încheiată între Universitatea Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca și Universitatea Paris-Est Marne-la-Vallée permite organizarea de studii recunoscute atât de Statul român, cât și de Statul francez. Acest program reprezintă astfel o formă de relocare a învățământului francofon practicat de universitățile franceze, care beneficiază de sprijinul Ministerului francez al Afacerilor Externe. Studenții sunt licențiați în științe politice-studii europene-relații internaționale sau în alte domenii (litere, economie, drept, sociologie) și, la admitere, fac obiectul unei selecții realizate de către o comisie mixtă franco-română. Cursurile sunt oferite de profesori de la UFR în Științe Umaniste și Sociale de la Universitatea Paris-Est Marne-la-Vallée și de la Facultatea de Studii Europene de la Universitatea „Babeș-Bolyai“ din Cluj-Napoca. Finalizarea studiilor se realizează prin elaborarea în limba franceză, sub o dublă coordonare – a unui profesor francez și a unui profesor român – a unei lucrări de disertație. Studenții care au susținut disertația primesc două diplome – o diplomă franceză de Master în Științe Politice și o diplomă română de Master în Studii Politice Europene Comparate.

De ce cele două constrângeri menționate mai sus nu sunt valabile în cazul unei astfel de filiere? În primul rând, după cum am văzut în prima secțiune, alegerea strictă în favoarea unei anumite metodologii transmisibile studenților slăbește capacitatea viitorilor cercetători de a interpreta fenomenele sociale și politice și de a le face ușor de înțeles. Limitele acestei alegeri sunt evidențiate de Bohman în analiza teoriilor lui Habermas:

« [...] luată separat, fiecare abordare este o explicație inadecvată și partizană a fenomenelor pe care urmărește să le explice din punct de vedere metodologic particular și având ipoteze teoretice specifice »¹⁴ [n. t.].

În cadrul cursurilor teoretice și al lucrărilor practice în metodologie, am conceput o combinație cât mai echilibrată între abordarea cantitativă și abordarea calitativă, rămânând în același timp fideli strategiei noastre de cercetare care pune accentul pe instrumentele calitative, fără a exclude însă abordările cantitative atunci când acestea se dovedesc necesare. Deși mai dificilă din punct de vedere al conceperii cursurilor și materialelor pentru tutoriat, o astfel de abordare, cunoscută ca abordare multi-metodologică,¹⁵ s-a dovedit a fi mult mai profitabilă cel puțin din două motive. Pe de o parte, pentru că această abordare permite furnizarea către studenți nu numai a unor îndrumări cu privire la metodele de cercetare, ci și a unei direcționări către posibile teme de cercetare, în condițiile în care determinarea tematicilor de cercetare rămâne o dificultate reală pentru o mare parte dintre aceștia.¹⁶ Prezentarea diferitelor opțiuni metodologice prin exemple ușor de înțeles înseamnă, de asemenea, propunerea unui mozaic de teme de cercetare care corespund nivelului de experiență la care se situează studenții, lăsându-le în același timp un grad suficient de libertate pentru ca aceștia să-și determine singuri calea pe care doresc să o urmeze. Pe de altă parte, fiind în același timp multi-dimensională, această abordare nu juxtapune numai diferite opțiuni metodologice dar are marele avantaj de a furniza și a evidenția modul în care acestea pot fi combinate în demersul de cercetare științifică. Mai exact, în proiectarea cursului, am ales opțiunea de a propune studenților să se inițieze progresiv în metodele de cercetare consacrate utilizate de filosofie, științe politice și sociologie și, în loc să le prezentăm ca modalități diferite, chiar opuse, pentru a sonda realitatea, am insistat asupra posibilităților de combinare a realizărilor acestor discipline, în special în elaborarea tezelor de la final de ciclu.¹⁷ Având în vedere că, în ultimele cinci generații, studenții au avut opțiuni de cercetare foarte diferite în cadrul științelor sociale și politice, ne putem bucura de constatarea că abordarea multi-metodologică a dat rezultate.

De asemenea, eterogenitatea culturală și disciplinară a grupului de studenți, care s-a prezentat inițial ca un dezavantaj major, a jucat în cele din urmă în favoarea opțiunii multi-metodologice. Având în vedere profilurile diferite ale studenților (dintre care doar un sfert și o treime au beneficiat de pregătire în domeniul științelor sociale și politice la nivelul ciclului de licență), combinația dintre tehnicile de cercetare care provin de la discipline diferite dar complementare și stabilirea unui numitor minim comun la nivelul structurii științifice a cercetării a fost o opțiune realistă.

Diversitatea culturală a fost la rândul său o provocare specială de depășit, deoarece, dacă de-a lungul generațiilor, majoritatea studenților au fost de naționalitate română (dintre care unii aparținând minorității maghiare), un număr de ce în ce mai important de studenți sunt de origine străină. Însă experiențele evident foarte diferite ale acestor titulari de licențe din Europa de Est și de Vest, din Asia Centrală sau Africa de Vest au contribuit mai degrabă la îmbogățirea programului de studii; studenții străini au propus tematici proprii regiunilor din care provin, au scos în evidență varietatea realizărilor lor științifice anterioare și au desființat astfel anumite tabuuri înrădăcinate în cultura academică locală. Fiind beneficiarii burselor de cercetare sau de formare acordate de Agenția universitară a Francofoniei, Organizația internațională a Francofoniei, Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare, Fundația Soros sau de către alte instituții sau fundații internaționale, studenții

¹⁴ Bohman, J., "Habermas, Marxism and Social Theory: The Case for Pluralism in Critical Social Science", Dews, P. (ed.) *Habermas: A Critical Reader*, Oxford, Blackwell, 1999, p. 59.

¹⁵ Wagner, C., "Placing Psychology: A Critical Exploration of Research Methodology Curricula in the Social Sciences", teză de doctorat, University of Pretoria, 2003, pp. 12-23.

¹⁶ Voir Flick, U., von Kardorff, E., Steinkei, I., "What is Qualitative Research? An Introduction to the Field" in Flick, U., von Kardorff, E., Steinkei, I. (eds.), *A Companion to Qualitative Research*, London, Sage Publications, 2004, pp. 3-13.

¹⁷ De exemplu, am combinat texte din "Manuel de recherche en sciences sociales", editat de Quivy, R. și van Campenhoutm L., Paris, Dunod, 1995, cu extrase din "Méthodologie philosophique", editat de Choulet, Ph., Folscheid, D. și Wunenburger, J.-J., Paris, Presses Universitaires de France, 2003.

străini înscriși în această filieră internațională de științe politice au dinamizat întotdeauna cursul de metodologie cercetării, deoarece au obligat în permanență atât profesorii cât și partenerii lor să raționeze și să se exprime cât mai clar cu putință. De asemenea, participarea activă a acestora a dus la observarea practică a diferențelor care există în abordarea aspectelor metodologice la nivel de licență, de exemplu, în țările anglofone din Africa (precum Nigeria), în care orientarea de tip cantitativ este aproape unanim răspândită și țările francofone din Africa de Vest, în care, în același discipline, metodele calitative devin tot mai frecvente.

Un aspect important în transmiterea cunoștințelor metodologice este limba în care se desfășoară cursurile, în acest caz, limba franceză. Putem vorbi aici de un inconvenient aparent – nivelul variabil al limbii franceze (mai ridicat în cazul studenților francezi, belgieni sau din Africa francofonă și/sau care au pregătire în domeniul literelor sau limbilor străine, mai puțin ridicat în cazul altor studenți). În mod paradoxal, acest element a contribuit la solidarizarea grupului, deoarece am constatat stabilirea unui echilibru între studenții care stăpânesc foarte bine limba franceză dar care au mai puține cunoștințe în științe politice și studenții foarte bine pregătiți în științe politice dar mai slab pregătiți la limba franceză. Printr-o practică teoretizată de Fook,¹⁸ s-a constatat că o relație reciproc benefică s-a dezvoltat între aceste două grupuri informale, astfel încât acestea s-au ajutat reciproc pentru a pregăti teme de analiză a surselor, pentru a simula formularea de ipoteze de lucru sau pentru a prezenta sinteze ale datelor colectate în timpul anchetelor pe teren.

Concluzii

Analiza succintă pe care am prezentat-o în acest studiu ne permite să tragem o serie de concluzii care pot ghida activitatea profesorilor de metodologie și a celor responsabili de filierele umaniste interdisciplinare și multiculturală.

După cum am văzut, mai mult decât celelalte arii disciplinare, domeniul științelor sociale rămâne în special divizat în ceea ce privește aspectele legate de metodologia cercetării și mai ales de modul de a transmite tehnicile de cercetare în cadrul unui curriculum didactic adecvat. Această diviziune este și mai pronunțată în științele politice, din două motive: coerența scăzută a disciplinei care s-a alimentat în mod tradițional cu demersuri metodologice specifice altor științe sociale (în special filosofie, istorie și sociologie), precum și contestația tot mai mare a orientării metodologice dominante – teoria cantitativă – mai pronunțată în mediile științifice anglo-saxone.

De aici provine și dificultatea de a determina o modalitate univocă de a transmite cunoștințele metodologice în special dacă beneficiarii acestei transmiteri sunt studenți internaționali cu experiențe anterioare extrem de diferite. Însă, cu ajutorul experienței practice pe care am dobândit-o în furnizarea cursului de metodologie cercetării în științele sociale, am putut demonstra că nedeterminarea reperelor metodologice „oficiale” unanim acceptate de organismul științific și diversitatea la mai multe niveluri a grupului de studenți ne-au oferit posibilitatea de a construi un curriculum complex și interdisciplinar, sensibil la diferențele repere intelectuale ale studenților, precum și la cererile acestora. Revenind la teza lui Silverman,¹⁹ putem concluziona că alegerea între diferitele metode de cercetare depinde de ceea ce dorim să învățăm, atâta timp cât ceea ce dorim să învățăm este la înălțimea capacităților noastre de a face acest lucru.

Cu toate acestea, nu ar trebui să extindem într-un mod abuziv posibilele lecții care pot fi învățate din această experiență la situații care nu solicită același tip de abordare. Francofonia a jucat, în cazul Masterului de Studii Politice Europene Comparate, un rol de nișă intelectuală, prin impunerea unui criteriu de selecție de facto: în timp ce limba engleză este mult mai răspândită, limba franceză

¹⁸ Fook, J (ed.), *“The Reflective Researcher: Social Workers’ Theories of Practice Research”*, St. Leonards, NSW, Allen and Unwin, 1996, pp. 7–9.

¹⁹ Silverman, D., *“Interpreting Qualitative Data: Methods for Analysing Talk, Text, and Interaction”*, Londres, Sage, 2001, p. 22–27.

este tot mai mult un refugiu pentru studenții de nivel înalt care doresc să „facă diferența“. În același timp, după cum am adaptat, de-a lungul anilor, programul de studii la profilul fiecărui grup de studenți, ar fi rezonabil să credem că nivelurile realizărilor nu au fost similare. Unele grupuri au internalizat pur și simplu mai bine metodele prezentate și au știut să le folosească pentru a elabora și redacta lucrări de înaltă calitate, în timp ce alte grupuri au ezitat între diferitele demersuri metodologice și au pregătit în final lucrări mai puțin rafinate. În cele din urmă, dacă ideea de a combina diferite metode de cercetare în domeniul științelor sociale într-un curs unic oferit studenților ar putea fi reluată în altă parte, nu există nicio garanție în ceea ce privește proporția potrivită de norme metodologice predate și reacția favorabilă a publicului vizat. Prin urmare, putem concluziona că unicul reper efectiv valabil în raport cu care putem aprecia corectitudinea alegerilor noastre în predarea metodologică este practica didactică.

Bibliografie

Annoot, E., Fave-Bonnet, M.-F., *“Pratiques pédagogiques dans l’enseignement supérieur : enseigner, apprendre, évaluer”*, Paris, L’Harmattan, 2004

Bennet, *“‘Perestroika’ Lost: Why the Latest ‘Reform’ Movement in Political Science Should Fail”*, *PS Online*, www.apsanet.org, pp. 117–179

Bohman, J., *“Habermas, Marxism and Social Theory: The Case for Pluralism in Critical Social Science”*, Dews, P. (ed.) *Habermas: A Critical Reader*, Oxford, Blackwell, 1999, p. 59

Choulet, Ph., Folscheid, D. et Wunenburger, J.-J., *“Méthodologie philosophique”*, Paris, Presses Universitaires de France, 2003

Flick, U., von Kardorff, E., Steinkei, I., *“What is Qualitative Research? An Introduction to the Field”* in Flick, U., von Kardorff, E., Steinkei, I. (eds.), *A Companion to Qualitative Research*, London, Sage Publications, 2004, pp. 3–13

Fook, J (ed.), *“The Reflective Researcher: Social Workers’ Theories of Practice Research”*, St. Leonards, NSW, Allen and Unwin, 1996

Giddens, A., *“Sociology”*, London, Polity Press, 1997

Habermas, J., *“Knowledge and Human Interests”*, Boston, Beacon Press, 1971

Kasza, G., *“Perestroika: For an Ecumenical Science of Politics”*, *PS: Political Science & Politics*, 34, 2001, pp. 597–99

Kasza, G., *“‘Technicism’ Supplanting Disciplinarity among Political Scientists”*, *PS: Political Science & Politics*, 33, 2000, pp. 737–38.

Laudan, L., *“Beyond Positivism and Relativism. Theory, Method, and Evidence”*, New York, Westview Press, 1996

Michaut, C., *“L’influence du contexte universitaire sur la réussite des étudiants”*, Thèse de doctorat, Dijon, Université de Bourgogne, 2000.

Preissle, J., *“Ethnography and Qualitative Design in Educational Research”*, New York, Academic Press, 1984.

Quivy, R., van Campenhoudt, L., *“Manuel de recherche en sciences sociales”*, Paris, Dunod, 1995

Roberts, A., *“A Principled Complementarity of Method: In Defence of Methodological Eclecticism and the Quantitative–Qualitative Debate”*, *The Qualitative Report*, 7(3), 2002.

Silverman, D., *“Interpreting Qualitative Data: Methods for Analysing Talk, Text, and Interaction”*, Londres, Sage, 2001

Tashakkori, A., Teddlie, C., “*Issues and Dilemmas in Teaching Research Methods Courses in Social and Behavioural Sciences: US Perspective*”, *International Journal of Social Research Methodology*, 6(1), 2003, pp. 61–77.

Wagner, C., “*Placing Psychology: A Critical Exploration of Research Methodology Curricula in the Social Sciences*”, thèse de doctorat, University of Pretoria, 2003, pp. 12–23.

Wagner, C., Okeke, C., “*Quantitative or Qualitative: Ontological and Epistemological Choices in Research Methods Curricula*”, Garner, M., Wagner, C., Kawulich, B. (eds.), *Teaching Research Methods in the Social Sciences*, Farnham, Ashgate, 2009, pp. 61–70.

Wainwright, D., “*Can Sociological Research be Qualitative, Critical and Valid?*”, *The Qualitative Report*, 3(2), 1997.